

PUOLUSTUSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 7/2009 vp

Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2010

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 18 päivänä syyskuuta 2009 lähettänyt hallituksen esityksen valtion talousarvioksi vuodelle 2010 (HE 138/2009 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi valtiovarainvaliokuntaan. Puolustusvaliokunta on eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 3 momentin nojalla päättänyt antaa asiasta lausunnon valtiovarainvaliokunnalle puolustusministeriön hallinnonalan osalta.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- kansliapäällikkö Kari Rimpi ja talousjohtaja Timo Norbäck, puolustusministeriö
- eversti, apulaisosastopäällikkö Timo Kivinen, Pääesikunta

- esikuntapäällikkö, prikaatikenraali Lauri Puranen, Ilmavoimien Esikunta
- suunnittelupäällikkö, eversti Kimmo Lehto, Maavoimien Esikunta
- merivoimien suunnittelupäällikkö, komentaja Jarmo Pennala, Merivoimien Esikunta
- toiminnanjohtaja Pekka Tuunanen, Maanpuolustuskoulutusyhdistys (MPK)
- puheenjohtaja Heikki Allonen ja ryhmäpäällikkö Henrik Nordell, Suomen Puolustus- ja Ilmailuteollisuusyhdistys ry (PIA ry)
- päällikkö Päivi Niemi-Laine, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry
- asiamies Mikko Äikäs, Palkansaajajärjestö Pardia ry.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Valiokunta toteaa, että puolustushallinnon vuoden 2010 talousarvioesitys perustuu valtioneuvoston vuoden 2009 turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon linjauksiin, valtioneuvoston toimintavuotta koskeviin kehyspäätöksiin sekä puolustusministeriön toiminta- ja talussuunnitelmaan. Saadun selvityksen mukaan puolustusvoimien tarkoituksena on ylläpitää ja ke-

hittää sellaista puolustuskykyä ja vallitsevaan tilanteeseen suhteutettua valmiutta, joka ennalta ehkäisee sotilaallisten uhkien kohdistumisen maahamme. Suorituskyvyn kehittämisen keskeinen haaste on muun hintakehityksen ylittävä puolustusmateriaalin kallistuminen sekä toiminnan ylläpitoon tarvittavien määrärahojen riittävyys.

Puolustusministeriön hallinnonalan menot ovat vuoden 2010 talousarvioesityksessä 2 704 miljoonaa euroa, jossa on vähennystä 73 miljoo-

naa euroa kuluvan vuoden varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan vuosivertailussa tulee kuitenkin ottaa huomioon se, että julkisen hallinnon verkkoturvallisuuden edistämiseen osoitettu 197 miljoonan euron määräraha arvonlisäveromenoi- neen sisällytettiin kokonaisuudessaan vuoden 2009 talousarvioesityksessä puolustusministeriön hallinnonalalle.

Puolustusvoimien toimintamenoihin esitetään määrärahoja yhteensä 1 583 miljoonaa euroa, jossa on lisäystä vuoteen 2009 verrattuna 50,7 miljoonaa euroa. Lisäys johtuu pääosin keh- yksen sisällä tapahtuvasta määrärahojen siir- rosta sekä kustannustasotarkistuksista. Puolus- tusmateriaalihankintoihin esitetään 741 miljoon- an euron määrärahaa eli 44,4 miljoonan euron lisäystä. Lisäys johtuu pääosin pääkaupunkiseu- dun ilmapuolustuksen kehittämisestä, aiempien tilausvaltuutusten menoajoitusmuutoksista, kus- tannustasotarkistuksista sekä puolustushankin- tojen aikaistamisesta. Valiokunta ilmaisee tyy- tyväisyytensä tehdyistä puolustusmateriaalih- ankintojen aikaistamisista kotimaisen teollisuuden ja työllisyyden tukemiseksi ja kehottaa puolus- tusministeriötä edelleen tutkimaan mahdolli- suuksia materiaalihankkeiden aikaistamiseen ensi vuoden aikana.

Puolustusvoimien henkilöstön asema

Hallinnonalan henkilöstön kokonaismääräksi ar- vioidaan vuonna 2010 noin 16 070 henkilötyö- vuotta, jossa on vähennystä kuluvaan vuoteen verrattuna noin 80 henkilötyövuotta. Palkansaa- jajärjestöt ovat kuulemisissa esittäneet huolensa siitä, että vuoden 2010 talousarvioesitys on hen- kilöstökulujen osalta alimitoitettu.

Saadun selvityksen mukaan budjettiriihessä puolustushallinnon toimintamenoihin sovittiin tehtäväksi 5 miljoonan euron leikkaus, josta osa voi kohdistua myös henkilöstömenojen karsimi- seen. Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan henkilöstökuluissa pyritään säästämään muun muassa vaihtamalla vapaaehtoisesti loma- rahoja sekä pidentämällä avoimeksi tulevien tehtävien ja virkojen täyttöprosessia.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan pääasiallinen syy viime vuosien henkilöstöleik- kauksiin, jotka ovat kohdistuneet pääosin puo- lustusvoimien siviilihenkilöstöön, ovat valtio- neuvoston tuottavuusohjelman puolustushallin- non alalle asettamat henkilöstövähennystavoit- teet. Tuottavuusohjelman toteutuessa täysimää- räisesti puolustusvoimien palveluksessa olisi noin 15 000 henkeä, jotka tuottavat laskennalli- sesti 13 900 henkilötyövuotta. Valiokunta to- teaa, että puolustusvoimien toimintojen supista- minen ei voi enää jatkua, mikäli koko valtakun- nan aluetta halutaan puolustaa. Valiokunta pitää tärkeänä selonteon linjausta siitä, että puolustus- voimien henkilöstön määrä pidetään noin 15 000 henkilön tasolla.

Valiokunnan arvion mukaan yhtenä keskeise- nä tekijänä kumppanuushankkeiden laajenemi- sessä on nähtävä valtion tuottavuusohjelman kov- vat henkilöstövähennysvaatimukset eivätkä niinkään taloudelliset säästöt. Valiokunta kat- soo, ettei puolustusvoimien oman henkilöstö- määrän vähentäminen saa olla itsetarkoitus. Uu- distusten tulee aidosti perustua tuottavuuden pa- rantamistavoitteeseen.

Puolustushallinnon tuottavuusohjelmaa on to- teutettu monilta osin kiireellä, eikä henkilöstö ole pysynyt muutosprosessissa mukana. Yhtenä esimerkkinä kohtuuttoman kovaan muutospro- sessiin joutuneesta puolustusvoimien organisaa- tiosta valiokunta haluaa tässä yhteydessä nostaa esiin Puolustushallinnon rakennuslaitoksen. Va- liokunta pitää välttämättömänä, että puolustus- hallinto noudattaa hyvän työnantajan periaattei- ta ja pyrkii toimissaan välttämään henkilöstön irtisanomista. Erityisen tärkeää on puolustushal- linnon tiivis yhteistoiminta henkilöstöjärjestö- jen kanssa käynnissä ja suunnitteilla olevien kumppanuushankkeiden osalta.

Puolustushaarojen toiminta vuonna 2010

Saadun selvityksen mukaan puolustusvoimien tärkein prioriteetti vuonna 2010 on motivoivan asevelvollisuuden ylläpito. Valiokunta pitää tätä oikeana painopistealueena. Asevelvollisuuden kehittämiseen on varattava riittävästi resursseja, jotta varusmiespalvelus koetaan myös jatkossa

motivoivaksi tavaksi suorittaa perustuslain 127 §:n mukainen maanpuolustusvelvollisuus. Valiokunta toteaa, että varusmieskoulutus ja sen laatu vaikuttavat keskeisesti asevelvollisten maanpuolustustahtoon. Varusmiehiin panostamisen lisäksi valiokunta pitää keskeisen tärkeänä, että kertausharjoitusten taso pidetään vuosien 2006 ja 2007 merkittävien leikkausten jälkeen vuosittain noin 25 000 henkilön tasolla. Suomen puolustusjärjestelmä ja sen uskottavuus perustuvat hyvän materiaalsen valmiuden lisäksi koulutettuun reserviläisarmeijaan ja korkeaan maanpuolustustahtoon.

Saadun selvityksen mukaan maavoimien keskeinen tekijä on joukkotuotanto. Suunnitellulla toimintamäärärahakehyksellä maavoimat pystyy toteuttamaan varusmieskoulutuksen halutussa laajuudessa, mutta harjoituksia joudutaan lyhentämään ja keskittämään toiminta varuskuntien lähiharjoitusalueille. Maavoimien kertausharjoituksissa pyritään 17 300 reserviläisen kouluttamiseen.

Asiantuntijoiden mukaan NH 90 -kuljetushelikoptereiden käyttöönotto on edennyt toimitusten alkamisen jälkeen suunnitellusti. Vuoden 2010 kuluessa maavoimien käytössä olevien helikoptereiden määrä nousee nykyisestä viidestä helikopterista viiteentoista. Toimintamäärärahat eivät saadun selvityksen mukaan kuitenkaan mahdollista helikopteritoiminnan tason vastaavaa kasvua. Maavoimien tavoitteena on tukea kuljetushelikoptereilla myös muita viranomaisia, ja kuluvan vuoden aikana valmistuu suunnitelma viranomaistuen kehittämiseksi. Valiokunta pitää tärkeänä, että kuljetushelikoptereita voidaan käyttää maksimaalisesti eri viranomaistahojen tukena. Valiokunta huomauttaa, että tuki muille viranomaisille oli kuljetushelikopterihankinnan yksi keskeisiä lisäperusteita.

Ilmavoimien toiminnassa ja suorituskyvyn ylläpidossa lentotuntien määrä on ratkaiseva. Vain riittävä määrä lentotunteja takaa, että kaikkia ilmapuolustuksen osatekijöitä voidaan harjoituttaa suunnitellusti. Ilmavoimien kokonaismäärärahasta lentotoiminta vie noin 70 prosenttia.

Tarvittavien Hornet-lentotuntien tasoksi on arvioitu noin 9 200 tuntia vuonna 2010. Kuule-

misissa tuotiin esiin, että ilmavoimille osoitetut toimintamäärärahat mahdollistavat alueellisen koskemattomuuden valvonnan ja torjunnan ylläpidon vuoden 2009 tasolla. Myös joukkojen koulutus on mahdollista toteuttaa lähes nykytasolla.

Merivoimien suorituskyvyn ja valmiuden rakentamisen ensisijaisena tavoitteena on meriyhteyksien turvaamisen vaatimusten täyttäminen. Uusien hankkeiden lisäksi varmistetaan nykyisen suorituskyvyn ylläpito hankkimalla keskeisiä varaosia ja kriittistä erikoismateriaalia. Resurssien turvaamiseksi jatketaan luopumista vanhenevasta aluskalustosta ja suorituskyvystä. Omien hankkeiden lisäksi merivoimien suorituskyvyn rakentaminen turvataan puolustushaarojen yhteisten suorituskykyalueiden kehittämishojelmilla.

Varaosavaje

Kaikilla kolmella puolustushaaralla on saadun selvityksen mukaan merkittävä varaosavaje. Maavoimat kykenee vuosina 2009 ja 2010 kohdentamaan kunnossapidon varasiin vain joukkotuotannon edellyttämän minimitarpeen, jolloin sodan ajan varaosavajetta ei saada pienennettyä.

Maavoimissa varaosahankintoihin tarvittava summa on vuosittain noin 30 miljoonaa euroa. Summa jakautuu joukko-osastoissa tehtävään käyttöhuoltoon ja Millog Oy:n toteuttamaan korjaamotason huoltoon. Millogin varaosatarve on vuosittain noin 5—10 miljoonaa euroa. Maavoimat ei ole kyennyt saamallaan määrärahoilla hankkimaan kaikkia materiaalin kunnossapidossa tarvittavia varaosia, vaan on jouduttu käyttämään sodan ajan valmiuden edellyttämiä varaosia. Tämä on saadun selvityksen mukaan laskenut poikkeusolojen kriittisen materiaalin varaosavalmiutta merkittävästi. Kriisiajan varaosavajeen korjaaminen vaatisi noin 20 miljoonaa euroa. Merivoimien osalta tuotiin esiin, että vuosien kuluessa syntynyt kriisiajan varaosavaje on noin 5 miljoonaa euroa. Lisäksi merivoimat tarvitsisi vuosittain 5 miljoonaa euroa lisää varaosahankintoihin.

Ilmavoimat toi kuulemisessa esiin, että ilman korjaavia toimenpiteitä Hornet-kaluston varaosavaje tulee vaikuttamaan lentotoimintaan vuoden 2010 aikana. Konekaluston toimintakuntoisena pitämisessä on jo nyt ajauduttu tilanteeseen, jossa koneesta toiseen siirretään varaosia tarpeen mukaan. Tämä taas on johtanut siihen, että tingitään siitä tavoitteesta, kuinka paljon koko kalustosta voidaan pitää kriisiajan valmiudessa.

Ilmavoimien rakenteellinen rahoitusvaje tarpeellisten varaosien hankkimiseksi on saadun selvityksen mukaan vuositasolla noin 15–20 miljoonaa euroa. Lisäksi sodan ajan varaosavaraoston ajan tasalle saattaminen vaatisi vielä noin 40 miljoonan euron kertasuoritusta. Vuodesta 2012 eteenpäin varaosavajeen on määrä helpottaa rahoituskehykseen tehtyjen hankintasuunnitelmien vuoksi. Lisäksi ilmavoimissa — samoin kuin muissakin puolustushaaroissa — on aloitettu tarkasteluprosessi, jolla koko varaosahankintamekanismia tarkastellaan uudestaan. Valiokunta pitää tällaista kokonaistarkastelua ehdottoman välttämättömänä ja kiireellisenä toimenpiteenä. Valiokunta edellyttää, että varaosaselvitys tuodaan eduskunnan käsittelyyn sen valmistuttua.

Valiokunta toteaa, että puolustusvoimien varaosavajeen ratkaiseminen on osoittautunut vaikeaksi tehtäväksi. Asia on säännönmukaisesti ollut esillä aiempien vuosien budjettikuulemisissa. Varaosavajeen paikkaamiseen on valiokunnan mielestä löydettävä pikaisesti kestävä ratkaisu. Ongelma koskee valiokunnan saaman selvityksen mukaan ensisijaisesti vuosia 2010 ja 2011, joita kaikki puolustushaarat pitivät varaosavajeen kannalta hyvin haasteellisina.

Saadun selvityksen mukaan varaosavajeen poistamiseksi puolustusministeriö on muun muassa jatkanut viivästyssakkojen ja viivästyneisiin materiaalihankkeisiin varattujen määrärahojen kohdentamista varaosahankintoihin. Lisäksi polttoaineen ja lentopetrolin alentunut hinta on antanut liikkumavaraa puolustushaarojen toimintakehykseen. Tästä huolimatta tilanne on entisestään heikentynyt.

Puolustushaarojen toiminnan suunnittelu varaosien hankkimisen osalta ei valiokunnan mielestä olekaan kaikin osin ollut kestävällä pohjalla. Valiokunta huomauttaa, että puolustushallinnon kokonaisbudjettia arvioitaessa varaosavaje on lopultakin pieni osatekijä. Puolustusvoimien tulisi kyetä hallinnon sisäisin toimenpitein korjaamaan syntynyt varaosavaje. Valiokunta pitää välttämättömänä, että normaalin toimintatason edellyttämien varaosien hankintamäärärahojen tulee sisältyä vuosittaiseen rahoituskehykseen.

Kriisinhallinta

Talousarvioesityksessä esitetään sotilaalliseen kriisinhallintaan yhteensä noin 113 miljoonaa euroa, josta puolustushallinnon osuus on 53 miljoonaa euroa ja ulkoasiainministeriön 60 miljoonaa euroa. Saadun selvityksen mukaan jatkuvasti kasvavat vaatimukset joukkojen omasuojan tason nostamiseksi erityisesti Afganistanissa aiheuttavat menopaineita. Valiokunta pitää keskeisenä tärkeänä, että suomalaisille sotilaille taataan haastavissa kriisinhallintaoperaatioissa paras mahdollinen henkilö- ja joukkokohtainen suojavarustus.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan nykyisissä kriisinhallintaoperaatioissa käytetty sotavarustus kuluu voimakkaasti. Kaluston kulumaa ja poistumaa ei kuitenkaan kompensoida täysimääräisesti, vaan operaatioissa käytetty kalusto ja kaluston kunnossapidon tarvitsemat varaosat ovat poissa sodan ajan joukkojen materiaalisesta valmiudesta. Valiokunta pitää tätä merkittävänä epäkohtana, joka asettaa tarpeettomasti vastakkain kansallisen puolustuksen ja kriisinhallintaoperaatioiden tarpeet. Kaluston kulumisen aiheuttamat kustannukset tulee sisällyttää kriisinhallintakustannuksiin.

Valiokunta toteaa, että tasavallan presidentin ja valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisen ministerivaliokunnan kokouksessa käsiteltiin 9.10.2009 Suomen osallistumista kansainväliseen kriisinhallintaan. Afganistan ja Kosovo ovat edelleen Suomelle keskeisiä alueita sotilaallisessa ja siviilikriisinhallinnassa. Suomi jatkaa sotilaallista kriisinhallintaa Tsadissa.

Sotilaallisen kriisinhallinnan tehtävissä toimii nyt noin 700 sotilasta. Vuoden 2010 osalta erityishaasteen puolustusvoimille tulee asettamaan osallistuminen kahteen EU:n taisteluosastoon vuonna 2011 noin 300 sotilaan voimin. Näiden joukkojen rekrytointi ja koulutus käynnistyvät vuoden 2010 ensimmäisellä puoliskolla.

Uutena elementtinä vuosien 2007 ja 2008 taisteluosastopäivystykseen verrattuna Pohjoismaiseen taisteluosastoon osallistuu myös merivoimien joukkoja, käytännössä Uudenmaan Prikaatin rannikkojääkäreitä. Merivoimien puolelta tuotiin kuulemisessa esiin, ettei taisteluosastoihin osallistuvien rannikkojääkärien varustamista kyetä toteuttamaan merivoimien käytössä olevilla resursseilla. Valiokunta pitää välttämättömänä, että unionin taisteluosastoihin osallistuvat joukot voidaan kaikin tavoin varustaa asianmukaisesti ja erilaiset operaatio-olosuhteet huomioiden.

Valiokunnan mielestä unionin taisteluosastokonseptiin osallistuminen syö merkittävästi Suomen rajallisia kriisinhallintaresursseja. Joukkojen koulutus, varustaminen ja ylläpito, puhumattakaan mahdollisen operaation toteuttamisen kustannuksista — jotka jäävät pitkälti taisteluosastoon osallistuvien maiden maksettaviksi — ovat huomattavan korkeat. Valiokunnan mielestä on selvää, että vuoden 2011 kahden päivystysvuoron kokemusten jälkeen EU:n taisteluosastokonseptia tulee arvioida unionimaiden kesken samoin kuin Suomen osallistumista taisteluosastoihin nykyisessä laajuudessa. Joukoille ei valiokunnan mielestä pidä väkisin etsiä niille soveltuvia tehtäviä, mutta pitkälti reserviläisten käyttöön perustuvassa rekrytointijärjestelmässä taisteluosastoihin osallistumisen motivaatio tulee väjäämättä laskemaan merkittävästi, mikäli neljän valmiusvuoron jälkeen joukkojen käyttämiselle ei ole ollut tosiasiallista tarvetta.

Saadun selvityksen mukaan ilmavoimat on vuoden 2004 selonteon linjausten mukaisesti kehittänyt lentoyksikköä kansainvälisiin sotilaallisiin kriisinhallintaoperaatioihin. Ilmavoimissa käynnistettiin keväällä 2005 niin sanottu Muuttolintu-kehittämishanke. Keskeisenä osana pro-

jektia ilmavoimiin perustettiin valmiusyksikkö vuoden 2008 alussa. Yksikön koko on 247 henkeä ja kuusi F-18 Hornet -hävittäjää. Tavoitteena on ollut saavuttaa kansainvälinen yhteistoimintakyky vuonna 2010.

Saadun selvityksen mukana ilmavoimien valmiusyksikön kehittäminen on perustunut Naton standardeihin ja arviointimenettelyyn. Vain Natolla on olemassa sertifiointijärjestelmä, jolla voidaan arvioida lentoyksikön kykyä suoriutua tehtävästään kriisinhallintaoperaatioissa. Ilmavoimien kansainvälisen yksikön suorituskyky mitattiin vaativassa taktisessa evaluointiharjoituksessa Saksassa syyskuussa 2009. Naton puolelta Suomen lentoyksikköä arvioi noin 100 hengen joukko. Suomi oli ensimmäinen Naton kumppanimaa, joka oli näin vaativan evaluoinnin kohteena.

Valiokunta pitää erinomaisena saavutuksena sitä, että ilmavoimien yksikkö läpäisi Nato-arviointiprosessin. Harjoituksen menestyksellinen läpivienti on valiokunnan mielestä myös osoitus ulkomaisille tarkkailijoille Suomen puolustusvoimien korkeasta osaamistasosta. Saadun selvityksen mukaan harjoituskokemusten perusteella ilmavoimilla on hyvät perusteet edelleen kehittää toimintatapojaan, menetelmiään ja osaamistaan ilmapuolustuksen eri osa-alueilla.

Suomalainen puolustusmateriaaliteollisuus

Suomalaisen puolustusteollisuuden osalta vuoden 2010 puolustusbudjetin tasoa ja rakennetta pidettiin asiantuntijakuulemisessa tyydyttävänä huomioiden vallitseva taloustilanne. Erityishaaste ensi vuonna ja myös jatkossa on modernin aseteknologian kallistuminen ja materiaalihankintavarojen reaalisen ostovoiman pienentyminen sekä suomalaisen puolustusteollisuuden saaminen mukaan vaativiin puolustusteollisiin hankkeisiin. Valiokunta pitää tärkeänä riittävää panostusta tutkimus- ja tuotekehitystoimintaan suomalaisen puolustusteollisuuden kilpailukyvyn ylläpitämisessä.

Valiokunta toteaa, että suomalainen puolustusteollisuus on voimakkaasti verkottunut pohjoismaisesti ja EU-tasolla. Kaikilla Pohjoismailla on valiokunnan mielestä samanlaiset haasteet

esimerkiksi yhä kallistuvan puolustusmateriaalin kanssa, joten laaja-alainen yhteistyö, johon myös puolustusteollisuusalan yritykset osallistuisivat mahdollisimman laajasti, hyödyttäisi kaikkia osapuolia.

Suomalaisen ammus- ja ruutituotannon tulevaisuus

Turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa 2009 todetaan, että ruuti- ja ampumatarvikkeiden tuotantoa ylläpidetään toistaiseksi. Selonteossa tuodaan lisäksi esiin, että puolustusvoimien käyttöön pitkällä aikavälillä hankittavien ampumatarvikkeiden ja ruudin kotimaisesta tuotantarpeesta laaditaan kokonaisvaltainen selvitys vuoteen 2010 mennessä.

Saadun selvityksen mukaan Suomen kansallinen ruutituotanto on lähikuukausina kriittisessä tilanteessa. Ranskalaisvetoinen EURENCO-konsortio, johon kuuluvat myös suomalainen ja ruotsalainen ruutituotanto, on merkittävässä taloudellisissa vaikeuksissa. Asiantuntijat toivat esiin, että Suomessa tehtävin kansallisin ratkaisuin, joilla tuetaan suomalaista ruutituotantoa, ei välttämättä pystytä vaikuttamaan ruutituotannon jatkumiseen Suomessa lopullisen päätösvalan asiassa ollessa Ranskassa. Valiokunta korostaa kuitenkin, että kotimaisen ruutituotannon säilymisen kannalta puolustusvoimien kotimaahan suuntaamilla tilauksilla on merkittävä vaikutus.

Valiokunta pitää EURENCO-yhteistyötä valittavana esimerkkinä siitä, mitä voi tapahtua suomalaisten puolustusteollisuusyritysten enemmistöosuuden joutuessa ulkomaiseen omistukseen. Suomalaiset puolustusteollisuusyritykset ja myös muut yritykset, joilla on merkittävää yhteistoimintaa puolustusvoimien kanssa, tulisi valiokunnan näkemyksen mukaan kaikissa tapauksissa pitää ainakin enemmistöosuudeltaan suomalaisessa omistuksessa.

Valiokunta pitää uskottavan maanpuolustuksen ja huoltovarmuuden näkökulmasta välttämättömänä, että kotimaista ampumatarvike- ja ruutituotantoa ylläpidetään ja kehitetään kaikissa olosuhteissa myös jatkossa. Tämä näkökohta tuotiin esiin painokkaasti myös turvallisuus- ja

puolustuspoliittisen selonteon 2009 eduskuntakäsittelyn yhteydessä.

Vastakaupat ja eurooppalaisten puolustusvälinemarkkinoiden avaaminen

Komissio julkaisi joulukuussa 2007 puolustuspaketin, joka sisälsi tiedonannon puolustusteollisuudesta sekä kaksi säädösehdotusta (puolustus- ja turvallisuushankintojen direktiiviehdotus sekä yhteisön sisäiset puolustustarvikesiirrot). Puolustusvaliokunta on käsitellyt tätä asiakokonaisuutta lausunnoissaan vuonna 2008 (PuVL 5/2008 vp ja PuVL 6/2008 vp).

Komission päätavoite on saada puolustusvälinehankinnat yhä enenevässä määrin aidon kilpailun piiriin ja osaksi EU:n sisämarkkinoita. Direktiivit tulivat voimaan keväällä 2009, ja niiden täytäntöönpano-aika on kaksi vuotta. Valiokunnan mielestä keskeisimpänä ongelmana hyväksytyssä puolustuspaketissa on se, että vastakauppavelvoitteen käyttöalue voi kaventua. Tällä on taas valiokunnan näkemyksen mukaan kielteisiä vaikutuksia muun muassa kotimaisen puolustusvälineiteollisuuden elinmahdollisuuksiin sekä huoltovarmuuskysymyksiin. Vastakauppoihin liittyvistä kysymyksistä keskustellaan myös Euroopan puolustusviraston piirissä, jonne vastakauppakysymykset valiokunnan mielestä ensisijaisesti kuuluvat.

Vastakauppahankkeissa sovellettava raja-arvo on 10 miljoonaa euroa. Vastakauppavelvoitteen kautta, joka suurimmissa kaupoissa on lähtökohtaisesti aina vähintään 100 prosentin tasoa, suomalaisyritykset voivat osallistua esimerkiksi järjestelmäintegraatio- sekä huolto- ja ylläpitopalveluja tarjoamalla ulkomaisiin hankintoihin.

Valiokunta ei näe mahdollisena, että Suomi voisi luopua vastakauppaehdosta. Vain vastakauppojen kautta on mahdollista saavuttaa puolustusvaliokunnan asettama tavoite siitä, että puolustusvälinehankinnoissa (ml. hankintojen elinkaaripäivitykset) kotimaisuusaste olisi vähintään 50 prosenttia. Valiokunta huomauttaa tässä yhteydessä, että EU-maissa keskimäärin 85 prosenttia puolustusmateriaalihankinnoista suuntautuu kotimaahan. Suomen on pienenä

puolustusmateriaalin tuottajana pidettävä huolta omasta rajallisesta kansallisesta tuotannosta. Vastakaupat ovat elinvoimaisen puolustusteollisuuden ylläpitämisessä tärkeässä osassa.

Valiokunta korostaa, että suomalaisella puolustusteollisuudella on korkealaatuista osaamista ja kilpailukykyisiä tuotteita. Unionimaiden puolustusvälinemarkkinoiden avaaminen ja materiaalihankkeiden tasapuolinen kilpailutus hyödyttäisivät valiokunnan arvion mukaan suomalaisen teollisuuden kilpailuasetelmaa. Suomi ei voi markkinoiden avaamisessa toimia yksipuolisesti, vaan on edettävä samaan tahtiin muiden unionimaiden kanssa.

Muuta

Maanpuolustuskoulutusyhdistys toi budjettikuumisessa esiin, että vapaaehtoista maanpuolustusta tulisi vuonna 2010 tukea samalla summalla kuin vuoden 2009 aikana tehdään. Budjettiesitys lähtee kuitenkin siitä, että maanpuolustusjärjestöjen tukemiseen varattaisiin 200 000 euroa vähemmän ensi vuonna. Tämä merkitsisi merkittäviä henkilöstöleikkauksia tai lomautuksia muun muassa Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen toimintaan.

Valiokunta toteaa, että maanpuolustusjärjestöt tekevät arvokasta työtä maanpuolustustahdon ylläpitämisessä. Maanpuolustuskoulutusyhdistykselle on puolestaan vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetussa laissa annettu merkittävä julkisoikeudellinen tehtävä, jonka uskottava hoitaminen vaatii johdonmukaista ja oikein mitoitettua budjettitukea. Valiokunta pitää tärkeänä, että maanpuolustusjärjestöjen samaa tuki vuonna 2010 säilytetään vuoden 2009 tasolla.

Lopuksi

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan verrattaessa vuoden 2007 puolustushallinnon tilinpäätöstä vuoden 2010 talousarvioesitykseen on puolustushallinnon saama rahoitus noussut koko ajanjaksolla noin 430 miljoonaa euroa. Tästä

summasta merkittävin osa on ollut materiaalihankintojen menoajoitusmuutoksia, joiden vaikutus menotasoon on yhteensä noin 195 miljoonaa euroa. Suurin yksittäinen tekijä on ollut NH 90 -kuljetushelikopterien maksujen myöhentäminen 65 miljoonalla eurolla.

Toinen keskeinen lisäystä selittävä tekijä ovat olleet palkkojen tarkistukset ja muiden menojen kustannustasotarkistukset, yhteensä noin 150 miljoonaa euroa. Kolmas kokonaisuus, jonka suuruus on noin 85 miljoonaa euroa, koostuu erilaisista tasokorotuksista ja erityisiin lisätarpeisiin osoitetuista määrärahoista. Näistä voidaan nostaa esiin muun muassa pääkaupunkiseudun ilmapuolustuksen suorituskyvyn tehostaminen, 49,3 miljoonaa euroa, hallitusohjelman mukainen puolustuksen välttämätön lisätarve, 30,8 miljoonaa euroa, uusien säädösten mukainen kuljettajakoulutus, 8 miljoonaa euroa, polttoainekustannusten tasokorotus, 7 miljoonaa euroa sekä lisämääräraha varaosahankintoihin, 5 miljoonaa euroa. Näistä lisäyksistä on kuitenkin vähennettävä erilaiset määrärahaliekkaukset, joita vuoden 2010 talousarvioesitys sisältää vuoden 2007 tilinpäätökseen verrattuna noin 16 miljoonaa euroa.

Yhteenvedona valiokunta toteaa, että se pitää puolustushallinnon talousarvioesitystä vuonna 2010 määrärahojen kokonaistason osalta oikein mitoitettuna. Valiokunta näkee, että valtiontalouden kiristyminen vaatii puolustushallinnolta jatkossa entistä tarkempaa kustannustietoisuutta ja pitkän ajan varusteluhankintojen tarkkaa priorisointia, jotta uskottava kansallinen puolustuskyky kyetään säilyttämään myös tulevina vuosina.

Lausunto

Lausuntonaan puolustusvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

PuVL 7/2009 vp — HE 138/2009 vp

Helsingissä 16 päivänä lokakuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Juha Korkeaoja /kesk	Reijo Laitinen /sd
vpj.	Olli Nepponen /kok	Juha Mieto /kesk
jäs.	Thomas Blomqvist /r	Lauri Oinonen /kesk
	Eero Heinäluoma /sd	Reijo Paajanen /kok (osittain)
	Hanna-Leena Hemming /kok	Sari Palm /kd
	Saara Karhu /sd	Eero Reijonen /kesk
	Inkeri Kerola /kesk	vjäs. Matti Kangas /vas.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Heikki Savola.